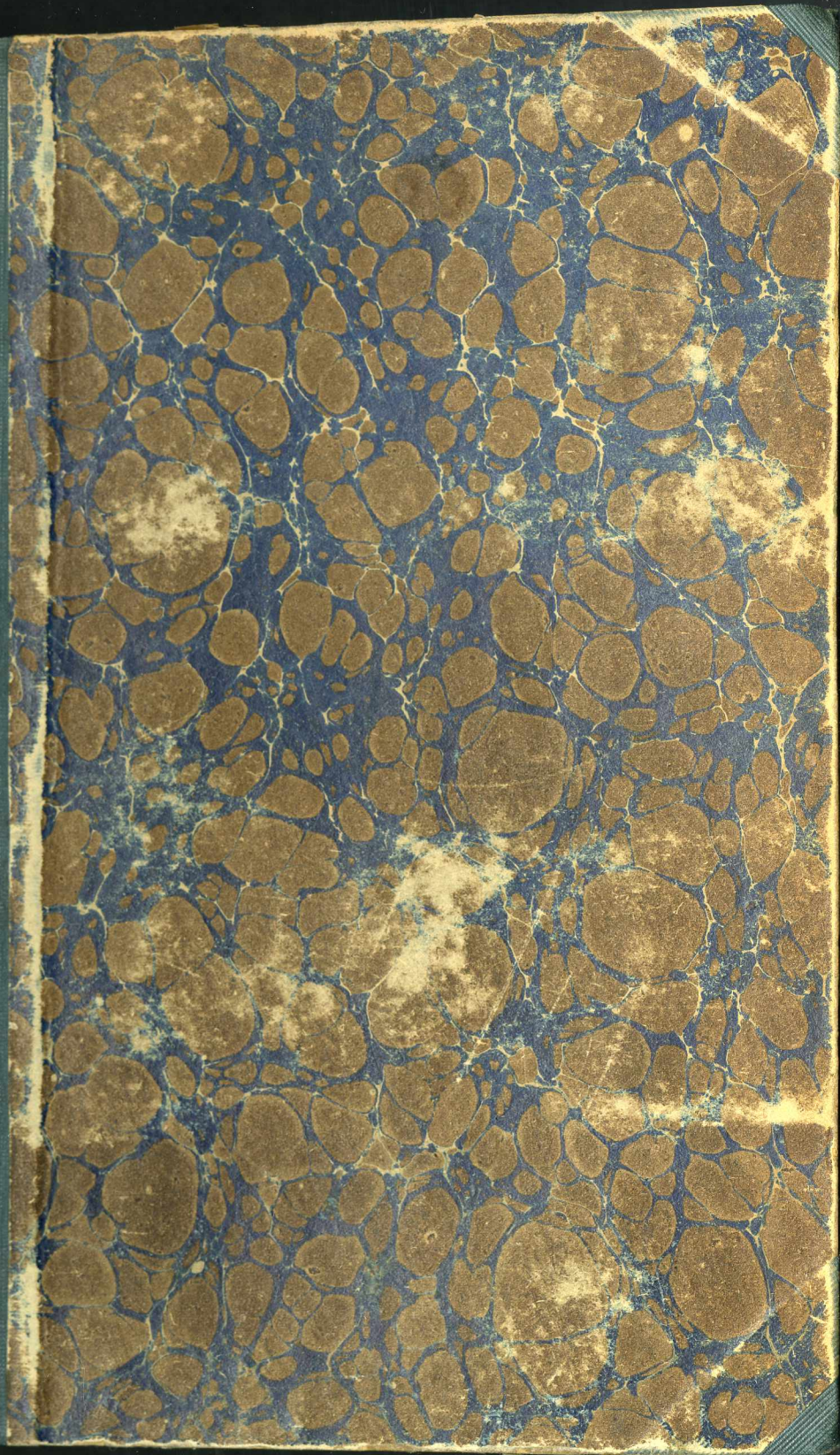

Politikai
röpiratok.

118.

118

1014

INDITVÁNY- S TERVJAVASLAT

A

NÉPNEVELÉSI EGYLETEK

TÁRGYÁBAN.

Gróf ZICHY JENŐ-től.

1880.

13.

SZÉKES-FEHÉRVÁR.

SZÁMMER IMRÉNÉL, SAS-UTCZA „KÖLCSÖNÖS SEGÉLYZŐ EGYLET.”

1880.

Dr. BALLAGI GÉZA.

Reménylve tenni.

„Ha van feladat, melynek megoldására az állam minden hatalma elégtelen, ez a népnevelés. Oly feladat ez, melyet a nép csak maga oldhat meg.“

Br. Eötvös József.

TARTALOM.

	Lapszám.
Előszó	5
I. { a) Indítvány	9
{ b) Indokolás	
II. Indítványom körül fölmerült eddigi mo- zanatok	14
III. Tervrajz.	16
IV. Utószó	24

TABULON

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Second block of faint, illegible text, also appearing to be bleed-through from the reverse side.

Előszó.

Hazánk egén örökké elhomályosíthatlanúl ragyogó, boldog emlékű br. Eötvös József vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister volt az, ki már 1867. évben, a „Népnevelési egyletek“ tervezése s megalkotása által vélte népiskolai tanügyünket új életre kelteni. Mi volt azonban azok sorsa akkoron, nem óhajtom részletezni; az mindnyájunk előtt ismeretes. Sokan és sokhelyütt féltékenyen néztek a szerintök merész terv elé, mely egyébkénti lethárgiánkból mégis felrázott, gondolkodásra készítetett s tetterre serkentette jobbainkat.

Eötvös azonban nem állhatott meg sokáig a „Népnevelési egyletek“ terve mellett. Korunk s viszonyaink gyökeres tanügyi reformokat tettek szükségessé; mit a nagy és bölcs minister csakhamar belátván, már 1868. évben beterjesztette népiskolai tanügyi törvényjavaslatát, mely, mint tudjuk, még azon évben törvényerőre is emelkedett. — Ily gyors egymásutánban állván elő Eötvös az ő nagy s hézagpótló műveivel, épen nem csodálhatni, ha a szentesített iskolatörvény a „Népnevelési egyleteket“ megbénította s a napirendről leszorította.

Az 1868. évi isk. törvényt követte 1876. egy a népiskolai hatóságokról szóló újabb törvény, s mindkettőből kifolyólag több ministeri utasítás s szabályrendelet.

De vajjon mit tapasztalunk? Azt, hogy a törvény áldásai csak nehezen birnak köztünk meghonosodni; hogy a törvény szerzőinek üdvös szándoklata nehezen tud, különösen a nép alsóbb rétegénél, termő talajra találni. S e szánandó állapot valóban mélyen elszomorító!

Nem levén a phrázisok embere, kórtüneteink felett nem kívánok ezuttal sem hosszú jeremiádokban kitörni. — El merem azonban mondani, mert sokat jártam-keltemben, érintkezéseimben saját tapasztalatom győzött meg róla, hogy egy a szó szoros értelmében művelt, önállóan gondolkodó, számítva cselekvő, mások példáján okuló, szívvél-lélelkel haladni akaró tősgyökeres magyar polgár-elemünk alig van.

Népünket, megtartva benne a jót, teljesen regenerálni kell. Nyugoti szomszédaink a művészet-, tudomány-, ipar- s gazdaságban oly óriásilag haladnak előre, hogy nekünk, ha nyomukba kívánunk jutni, nem elég csak egyes pontokon tudósok- s egyéb kiváló alakokkal birnunk, emelnünk s gyarapítanunk kell magát az egész nemzetet, képzés által minden egyest oda vinni, hogy emberi méltóságát s rendeltetését felfogva, birja eszét s szívét tanácsadóul venni, s tudjon saját lábán állani s járni. Elérve ezt, magyar államiságunk neves tényezőt fog képezni Europa hatalmasainak nagy concertjében; — s fajunkat sem kellend mindvégig oly remegve féltanünk az elpusztulástól.

Fáj, de hazám s népe iránti szeretetem sokkal lángolóbb, hogy sem reá ne mutassak a sebre, ki ne mondjam, miszerint én sajnosan azt látom, hogy a nép javára czélzó népisk. törvényeink még sokáig nem lesznek teljesen végrehajtva; nem foganatosítva több egyéb oknál fogva azért, mert sokhelyütt oly vastag közönnyel találkozhatni, melyen biz a leg-üdösebb intézkedéseknek is hajótörést kell szenvedniök.

S ezt bizonyára nemcsak én, de látják mindazok, kik népünk szellemi s anyagi állapota iránt érdeklődni s hazánk óhajtott szebb jövőjeért felbuzdulni tudnak.

Négy év óta teljesen visszavonulva a politikai cselekvés teréről, legfőbb törekvésem az ipar s vele rokon, összefüggő szakok fejlesztésére irányult.

Hanyatló gazdaszatunk, pangó iparunk s fejletlen kereskedelmünk érdekébeni fáradozásom azonban arra a meggyőződésre vezetett, hogy említettem szakok nem vehetnek jobb irányt, nem lehetnek versenyképesek a külfölddel mindaddig, míg iskolaügyünk, mint minden haladás alapfeltétele, nem emelkedik a kellő magaslatra, — míg polgárságunk nem nyer e révén oly anyagi s szellemi tőkét, mennyi a sikeres továbbképzés mérve gyanánt okvetlenül megkivántatik.

Innen s ebben tehát a tulajdonképeni motívum, mely ténykedésemet ezuttal az iskolák felé vezeti.

Nem akarok semmi újat.

A zászló ki van bontva, — a czél ki van jelölve.

Egyet óhajtok csak elérni: ne vesztegeljünk sokáig a kibontott zászló alatt, ne haladjunk csigalassusággal; hanem ragadjunk meg oly eszközöket,

melyek üdvös népiskolai törvényeinket mielőbb megvalósíthatnák.

De hogyan?

Az észlelt közöny s lassu mozgással szemben mit csináljunk?

Szerintem oly actio létesítésére van szükség, mely tanügyi általános érdeklődést s mozgalmat keltve, egyleti társulás alakjában magát a népet, a nép nagy tömegét, a társadalom minden osztályát vonja bele a reá nézve legelőnyösebb törvények végrehajtásában erélyesen s kitartóan résztvenni.

S mivel említettem actiot leghelyesebben a „Népnevelési egyletek“ által hiszem elérhetni, hódolva hazafias kötelességérzetemnek, bátor voltam hivatkozott egyletekre vonatkozó indítványomat s tervrajzomat Fejérmegye törvényhatóságához, mint melyhez tartozni szerencsém van, azon legjobb reményben benyújtani, hogy ez, indítványom s tervrajzom helyességét s életrevalóságát elismervén, pártolólag teendí azt át hazánk többi törvényhatóságaihoz; csak az így megindított országos mozgalom, a társadalom minden rétegének hozzájárulásával eszközülhetvén az ő kihatásában azt, a miért mindnyájunknak sorompóba kell lépünk: hazánk szellemi és anyagi felvirágzását.

Ajánlom szerény nézeteimet a hazai nagy közönség becses figyelmébe; — magát az eszmét meleg s lelkes pártolásába.

Székesfehérvárott, 1880. aug. 15-én.

Gróf Zichy Jenő.

I.

a) *Indítvány.*

Tekintve, hogy az 1868-iki és későbbi 1876-iki népnevelési törvények teljes és tökéletes végrehajtása országszerte nem sikerült,

Beadatott:
1880. május
3-kán.

tekintve, hogy ez csak is úgy érhető el, ha az összes társadalom azt megyéenként „Népnevelési egyletek“ alakításával népszerűsíti, indítványozom:

Mondja ki Fejérmegye közgyűlése, hogy a „Népnevelési egyletek“ eszméjét elfogadja, s ezt magának vallván, átiratilag az ország összes törvényhatóságainak elfogadásra ajánlja, és saját kebeléből a „Népnevelési egyletek“ létesítésére egy bizottságot küld ki.

b) *Indokolás.*

Az 1868-iki — népiskolákra vonatkozó törvény a jelen kor színvonalán és magaslatán áll; a kormány és nemzeti képviselőlet maguk részéről megtettek mindent, mit e téren törvény által tenni lehetett. De saj-

nos! e törvény még maig — 11 évi fennállása után sincs teljesen végrehajtva; mi kiviláglik a ministeri jelentések és különben meglehetősen hiányos statistikai adatokból. Nevezetesen:

1. A tanköteles gyermekekből több mint 600,000, tehát közel $\frac{1}{3}$ -ad része évenként még semmi oktatásban nem részesült.

2. Az iskolások sok helyütt a törvényes 6 év helyett csak 3—4 évig járnak iskolába.

3. Ezeknek fele része pedig ismét csak téli hónapokban jár iskolába.

4. 1873-ik évben több mint 300,000, 1874-ben közel 200,000 iskolásnak nem volt könyve.

5. Az iskola mulasztók száma 1872-ben több mint másfél millió volt, 1874-ben egy millió fölül.

6. 1873-ban az iskolából kilépett 378,000, és 1874-ben kilépett 427,000 tanuló közül $\frac{3}{4}$ -ed rész csak írni és olvasni, $\frac{1}{4}$ rész pedig csak olvasni tudott.

7. 212 egyenkint 5000 lélekszámot meghaladó nagyközségben még 1876-ban, tehát a törvény 8 évi fennállása után, s valószínűleg még ma sincsen felsőbb nép- és polgári iskola.

8. A tankötelesek számához aránylag még mintegy 7000 iskola és ugyanannyi tanító hiányzik.

9. Az alkalmazott tanítóknak egy harmadrésze nem egészen képesítettekből áll.

10. A létező 15,387 iskola közül igen kevés van még ma is a törvény rendeletének egészen megfelelőleg berendezve; jelesül: hogy azokban a mezei gazdaság, kertészet és ipar köréből annyira szükséges gyakorlati utmutatások is adatnának elő, és testgyakorlatok is tartatnának.

A népnevelésnek nem szabad részletesnek — esetlegesnek lenni, hanem annak a társadalom minden egyes tagjára is okvetlenül ki kell terjednie, s a felebaráti szeretetnek ekkép gyakorlatilag fogantatosíttatnia; mi nagy részben a „Népnevelési egyletek“ által eszközölhető úgy, a mint a halhatatlan emlékű br. Eötvös József tervezte volt.

De ha egészen végrehajtva is lenne a törvény, miután ennek feladata inkább csak az elvek kitűzése, az irány megállapítása, és a nélkülözhetlen legfőbb felügyelet vezetésében áll, — miután a népnevelésnek lényege, fontossága az elemi iskolákban nyerhető szerény ismeretek gyűjtésén kívül főleg a szív-, erkölcs- és jellemképzésben, és ennek az iskola falain kívül is nem lelhető példák utáni idomulásában rejlik — ez csak is az egész társadalom egyetemes, testvéries, szeretetteljes közreműködése által fogantatosítható sikeresen!

A vallásosságban gyökeredző lélek- és szívnemesség, az ember legdrágább kincse, melyet mindenki megszerezhet, melyre a társadalom minden egyes tagjának — az elsőnek, mint az utolsó-
nak — egyaránt szüksége van, hogy neki az egész életén át biztos vezérszövétnekül szolgáljon!

A nevelésnek tehát, mely által ez egyedül megszerezhető, nem szabad részletesnek, esetlegesnek lenni, hanem annak a társadalom minden egyes, bár legkisebb tagjára is okvetlenül ki kell terjedni, s a felebaráti szeretetnek ekkép gyakorlatilag fogantatosíttatni.

De ez egyedül „Népnevelési egyletek“ által eszközölhető sikeresen.

Életbe kell léptetnünk minden késedelem nélkül az egyetemes, minden egyesre kiterjedő nevelést — egyetemes, mindenkire kiterjedő közreműködéssel.

Kell tehát, hogy minden megyei székhelyen alakuljon egy nevelési egylet, melynek második fokon minden járás (v. kerület), harmadik fokon minden község egy-egy fiók-egyletét képezze; végre minden megyei egylet a fővárosban létesítendő s majdan ott székelendő országos központi egylettel legyen folytonos érintkezésben.

Mindezen nevelési egyletek hathatós előmozdítói a vidéken, mint a székhelyeken a gazdasági egyletek és azok vidéki körei, — mind pedig a mindenhol alakuló nőegyletek volnának.

Ezen hármias factorok egyirányu működésének sikerülend a morális és physical, közegészségi és erkölcsi viszonyokat javítani. A mi fajunk úgy sem szaporá; s a halandóság a gyermekek között a hiányos felvigyázat folytán óriási nagy. S közerkölcsi viszonyaink milyenek? A bírósági statistikai adatok (melyek az egyedül pontosak) szerint hazánkban büntett, vétség és kihágási erkölcestelenség miatt több, mint 250 ezer egyén kerül évenként vád alá; mi más kulturállamokkal összehasonlítva hallatlan egy szám; — minden 50 lélekre jön tehát egy vádlott! kinek rendesen több mint $\frac{2}{3}$ -ad része sem írni sem olvasni nem tud!

Eddigi hiányos nevelési állapotunk a köznép anyagi és szellemi fejlődésére bénítólag hatott, és következménye volt:

1. Az általános elszegényedés; mert minden osztálybeli egyén tudatlansága, munkaképtelensége és restsége miatt legfellebb csak fele

annyit termel s dolgozik, mint a mennyit lehetne vagy kellene.

Takarékosság, mértékletesség, nélkülözési képesség hiányában, továbbá az iszákosság, s soknak játékossági hajlamánál fogva csekély keresményének könnyelmű elfecsérlése.

Rosz esztendő, marhavész, tűz, végkép tönkreteszik. Ezekből következik:

2-szor a bűnök minden nemeinek általános elterjedése. (Paupertas maxima meretrix.) Eötvös szerint: Minden ember oly morált csinál magának, hogy mellette megélhessen! Az erkölcstelenség, vallástalanság és a bűnök minden nemei!

3. Mindezek következései a jelen társadalmi állapotnak, az általános elégtelenségnek, nyomornak és boldogtalanságnak.

Nem akarom taglalni, hogy ez hová vezet; mert nem akarok egy általános, országos fontosságú társadalmi kérdés tárgyalásánál nemzeti létünk, politikai viszonyaink megbeszélésével foglalkozni.

„Még jönni fog, még jönni kell egy jobb kor, mely után buzgó imádság epedez százezrek ajakán!!“ Hanem a jobb kor előidézésére, a nagy czél elérésére vezető eszközöket rendületlen hűséggel és kitartással alkalmazzunk is kell!

Fejérmegye régente a haladás és szabadelvűség lobogóját vitte elől, s így e megye hivatása, hogy most se legyen az utolsó. Ajánlom indítványom elfogadását.

II.

Indítványom
körüli fölme-
rült eddigi
mozzanatok.

A „Népnevelési egyletek“-re vonatkozó, s indoklással beterjesztett indítványom f. évi május 3-án a megyei közgyűlésen hosszabb vita után azon megjegyzéssel fogadtatott el, hogy: javaslatom, illetőleg a végrehajtási módok közelebbi megállapítása végett áteszi azt a megyei állandó népnevelési bizottsághoz; mely bizottság, ha az eszmét pártolva, javaslatomat ajánlólag terjeszti be, úgy egy e tárgyban külön összehívandó rendkívüli megyei közgyűlés szinte megvitatta a tervjavaslatot, s elfogadása esetében hasonló pártolás s elfogadás végett áteszi a főváros — és az ország valamennyi törvényhatóságaihoz.

A megyei bizottsági közgyűlésnek ily kedvező értelemben hozott határozata s megbízása után, az állandó népnevelési bizottság e tárgyban f. évi máj. 31-én tartott ülést.

Ezen gyűlés, tekintve a tárgynak nagyfontosságú horderejét, s az ezzel tüzetesen s behatóan foglalkozó előnyt s szükségét, az egész ügyet áttette egy a hazai népnevelés összes viszonyaival ismeretes,

mély belátással bíró, kebeléből kiküldött hét tagu szűkebb körű bizottsághoz.

S midőn időközben kidolgozott tervrajzomat ezen 7 tagból álló bizottság által f. évi július 18-án tartott gyűlés elé beterjesztettem, tervrajzom, melyet alább a III. pont alatt közleni szerencsém van, igen csekély (de most már javított) módosítás mellett teljesen elfogadtatott; s mint az ezen gyűlésből felvett s hitelesített jegyzőkönyv igazolja, pártolólág véleményeztetett a megyei állandó népiskolai bizottság plenuma elé terjesztetni.

Eddig csak szűk körben ismeretes fenti indítványomat helyeslő elismeréssel fogadta nemcsak a helybeli sajtó, hanem a III. egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottságának a hazai tanítóegyletek képviselőivel f. évi pünkösdi napjain Budapesten tartott országos gyűlése is.

Ezen röviden érintett előzmények után most már bizton merem reményleni, hogy e téreni legjobb akaratu munkálkodásom nem leszen meddő; — s hogy hazai népnevelés-ügyünk fejlesztésére irányzott indítványom- s tervrajzomat elsősorban Fejérmegye, másodsorban pedig hazánk többi törvényhatóságai magokévé teendik; s így szívesen járulnak az eszme megvalósításához.

III.

I. Az egyesület czélja.

1. §.

Tervrajz.

Az 1868. évi XXXVIII. és 1876. XXVIII. törvénycikkek lehető gyors, biztos s legszélesebb alapon való végrehajtása érdekében oly társulatot szervezni, mely a fennálló törvények, úgy az ezekből folyólag kiadott ministeri utasítások, és a hitfelekezetek önkormányzati jogainak tiszteletben tartása mellett hazánk népnevelési ügyét minden kívánatos mód- s eszközzel gondozni s előmozdítani törekszik.

E végből megalkotandó nagy társulás útján kiváló gondot kíván fordítani:

a) a tankötelesek rendes iskolába járására; főleg pedig az ismétlő tanfolyamok törvényszabta, általános életbeléptetésére;

b) a szegényebb sorsu iskolásoknak az egyleti vagyon- vagy esetleg más forrásból ruhaneműek- és taneszközökkel való ellátására;

c) az ingyen oktatás áldásainak meghonosítására; vagy hol ez lehetetlen, mérsékelt tandíjak szabására;

d) a vak-, süketnéma- és tompaelméjű gyermekek kellő oktatásának közvetítésére;

e) a magyarnyelvnek az idegen ajkúak közötti meleg ápolására;

f) népnevelési intézetek, de különösen a kisded-óvodák minél tömegesebb felállítására s szervezésére;

g) a vidék viszonyaihoz mérten a gazdasági gyakorlatok, — továbbá a fa- és selyemtenyész-tési —, nemkülönben a házi-ipar oktatás felkarolására;

h) az ifjúsági- és népkönyvtárak felállítására s használatba vételére;

i) előnyösnek mutatkozó felolvasások s mintatanítások rendezésére;

j) az iskolai takarékpénztárak, — szintugy az állatvédelem szövetségének terjesztésére;

k) az ipar- és egészségügyi törvényeknek a népneveléssel összefüggő rendelkezéseinek szigorúan pontos betartásának előmozdítására;

l) a kisdedek rendszerinti nagy elhalálozását előidéző okok felkutatására s üdvös ellensúlyozására; gyermekmenhelyek létesítésére;

m) a mindinkább terjedő párbaj mániának — s egyéb erkölcsi sülyedések megakadályozására, lehető kiküszöbölésére; végre

n) hogy alkalmazást csak tanképesített s oklevéllel bíró tanerők nyerjenek; kiknek mig törvényes kötelességök valamely tanítóegyletchez tartozni s az országos tanítói nyugdíj-alapra befizetni, iratkozzanak egyszersmind be az Eötvös-alap tagjai közé; s

o) hogy a tanítók egyleti életök terén üdvösen munkálkodjanak; szakkérdéseknél befolyásuk bizto-

síttassék; elfogadható javaslataik illetékes helyen figyelembe vétessenek; általában pedig, hogy érdekeik megóvassanak s jogaik kellőkép megvédessenek.

II. Az egylet szervezete.

1. §.

Tagja lehet az egyletnek mindenki, legyen ez felnőtt férfiú vagy nő, ki a népnevelés ügyét szíven hordozva, buzgalommal kíván az egyleti czélok megvalósítására törekedni.

A lakóhely nem képez akadályt az egyletbeli belépésre.

2. §.

Az egyletnek vannak alapító-, pártoló- és rendes tagjai. — Alapítók, kik egyszer-mindenkorra az egylet pénztárába legkisebb összegként 10 osztr. ért. frtot fizetnek. Pártolók, kik az egylet czéljainak előmozdítására évenként legalább egy frtot fizetnek. Rendes tagok azok, kik legalább 30 kr. évi díj lefizetése mellett személyes közreműködésökkel is mozdítják elő az egylet czéljait.

3. §.

Egylet lehetőleg minden községben alakul; a hol pedig több helység egy körjegyzőséghez tartozik, a körjegyzői területen szerveztetik egy-egy népnevelési egylet.

4. §.

A minden egyes helyen megalakult egylet választ magának egy évre 1 elnököt, alelnököt, jegyzőt,

pénztárnokot, ellenőrt, s az egyesület kiterjedése- s tagjainak számához képest egy 6—12 tagu választmányt.

5. §.

A községi egyesületek megválasztottjaiból (1 tag) szervezkedik a járási (szolgabírói) népnevelési kör, a járási körök megválasztottjaiból (2 tag) a megyei, — s a megyei népnevelési körök kiküldöttjeiből (1—1 tag) az országos népnevelési bizottság.

A választásnál tekintet fordítandó a szakképzettségére.

Védnökről a megyei választmány gondoskodik.

6. §.

A helyi egyesületek évenként négyszer, a járási körök kétszer, a megyei- s országos bizottságok pedig évenként egyszer tartanak gyűlést. Szükség esetében, vagy 10 tag írásbeli kívánságára az elnök többször is hívhat össze ülést.

A járási ülések megelőzik a megyeit, — a megyeiek az országos gyűlést.

7. §.

A járási-, megyei- és országos bizottságok saját magok választják körükből 3—3 évre a szükséges tiszti személyzetet s a választmányt. A választás módjátát ők magok állapítják meg.

8. §.

Az egyesület megbizottjai által felügyel s tudomást szerez magának arról, vajjon a népnevelési

intézetek erkölcsi- és anyagi javára tett intézkedései, eredeti szándoklata- és meghagyása értelmében nyertek-e megoldást? S midőn nemes céljai szem előtt tartása mellett csakis hazai népnevelésünk mielőbbi felvirágzását óhajtja elérni, egyszersmind bizton reményli, hogy az állami-, községi- és felekezeti tanhatóságok örömmel üdvözlendik működését, s hogy üdvös célzatai támogatására saját hatáskörükben viszont ők is készséggel megteendik mindazt, mire nézve az egylet részéről megkerestetnek.

9. §.

Az országos népnevelési bizottság kiegészíti magát egy állandó központi választmánylyal Budapest székhelylyel, a melylyel a vidéki népnevelési egyletek mindenkor érintkezessenek.

10. §.

Az egyletek javaslatai, határozatai az illetékes hatóságokkal az elnökségek útján közöltetnek.

Hivatalos, tanügybeni levelezések portomentességgel volnának felruházandók.

III. Az egylet teendői.

1. §.

Oda hatni, hogy a népnevelésügy rendezésére hozott törvények s arra célzó felsőbb intézkedések a hivatalos közegek támogatása által keresztülvitesenek; első rendben pedig, hogy a tanulás- s tanítás szükséges eszközei mindenütt beszereztessenek, hogy

az iskolalátogatás, a szülőknek az egyletbei tömeges bevonásának segélyével, egészen törvényszerű alakot nyerjen.

2. §.

A létező népnevelésügyi hiányok felderítése, czélszerű javaslatok készítése, s ezeknek a megyei elnökségek útján a közoktatásügyi ministerhez való felterjesztése.

3. §.

A népiskolai életbe vágó adatokat összegyűjteni s kimerítő, teljesen megbízható tanügyi statisztikát szerkeszteni.

4. §.

Elősegíti a tanítónők alkalmazását, s ezzel egyidejűleg rajta van, hogy a női kézimunka lehetőleg mindenütt taníttassék.

5. §.

Pártolja s alkalmazza a vándor szaktanítókat.

6. §.

Tekintettel arra, hogy hazánk első sorban földművelő ország, kiváló gondot fordít a gazdasági iskolakertek berendezésére. Figyelme tárgyául teendi egyuttal a méhészteteli foglalkozást.

7. §.

A vidékek viszonyaihoz képest, gondoskodik szőlészeti-, úgy az ipartársulatokkal egyetértőleg ipartanfolyamok berendezéséről.

8. §.

Különösen felügyel arra, hogy a kihatott faiskolák czéljuknak megfelelőleg használatnak-e? s termelnek-e azokban átlag időről-időre annyi kiülteendő fát, mennyi a jogosult várakozást kielégíti?

A selyemtenyésztésnek megfelelő vidékekeni meghonosítása szempontjából sürgeti az eperfa ültetéseket.

9. §.

Tervez — s résztvesz iskolai ünnepélyek rendezésében; a kiválóan szorgalmas s kifogástalan viseltü tanulókat erejéhez mérten jutalmazza; az ügyöket teljes odaadással, eredménydúsan szolgáló tanítók s iskolai előljárók neveit pedig a közoktatásügyi ministerhez felterjeszti.

10. §.

Szövetség útján megakadályozza mindkét nembeli ifjúságot az erkölcsökre veszélyes helyek, pd. faluhelyeken a korcsmák látogatásában. Gondot fordít arra, hogy a szeszies italok élvezete, különösen pedig a testet-lelket ölö pálinka ivás, pénzzel való játszás s egyéb ilyenén nem a gyermekeknek való dolgok köztük el ne harapódzanak; gátot igyekszik egyszersmind vetni a faluhelyeken divó s sok bün szülőjeül szolgáló magán legeltetésnek is.

11. §.

Rajta van, hogy az ifjúsági- s népkönyvtárak munkái a községben szivesen és haszonnal olvasas-

sanak; hol olyanok még nem léteznének, felállításukat elősegíti; könyvek vásárlására pedig az egylet pénztárából évenként bizonyos összeget utalványoz.

12. §.

Működését oda irányozza, hogy a népnevelési intézetek számára minél több segélyforrást: nemeskeblű jótevőket, adományozókat, végrendelezőket megnyerjen.

13. §.

Népnevelésügyi viszonyaink emelésére a népiskolai hatóságokkal egyetértőleg versenyt indít; így pd. rendez tanügyi kiállításokat, — lényegesebb szakkérdéseknél pályázatokat hirdet sat.

14. §.

Fent elősoroltakon kívül megtesznek a „Népnevelési egyletek“ a magok körében mindent, a mi által hazai népnevelésünk egészséges alapon fejleszthető, sikeresen támogatható s haszonnal előbbre vihető; mit, hogy egyesült erő által annál biztosabban elérjenek, összeköttetésbe lépnek a gazdasági-, ipar-, vörös kereszt- s jótékony nőegyletekkel, felhíván czéljai támogatására ezeket mindarra nézve, mi illetékességi keretökben a népnevelésügy javára s előmozdítására megvalósítható.

Kelt Székesfehérvárott, 1880. július 18-án.

IV.

Utószó. A kik e füzetke eddigi sorait komoly átgondolás mellett végig olvasták, azt hiszem és reménylem: megértették. Megértették a kevés, de jelentőségteljes szavakból, hogy Bajza után:

Szenteld, oh magyar, hazádnak
Kebled szebb érzelmeit!
Romlott szív és romlott elme,
Kit hazája hő szerelme
Szép tettekre nem hevít.

minden erőm- s tehetségemből csak hazám szebb s jobb jövője érdekében kívánok fáradozni.

Igen, édes hazánknak szentelt legjobb érzelmeim, gondolataim s tett tapasztalataim szülték bennem bold. br. Eötvös után a „Népnevelési egyletek“ eszméjét, melyet feleleveníteni s lehetőleg megtestesíteni annyival is inkább tartottam hazafias kötelességemnek, mennyivel inkább meggyőződött vagyok arról, hogy hazánk népnevelésügye, mindnyájunk reményeinek s várakozásának ellenére, még mindig nem fejlett oda, hová annak, hozott törvényeink alapján, körülbelül 12 év óta fejlenie kellett volna.

Iskolatörvényünk, melyet Europa bármely művelt államának e nemben hozott egyik törvénye sem múl felül, sok tekintetben készületlenül talált; — műveletlen talajra bukkant nálunk. S innen azután a sok ezer nehézség, melyekkel végrehajtásánál találkozunk, s bizonyára találkozni fogunk még igen sokáig, ha nem gondoskodunk kellő módokról, melyek által magát a nép nagy tömegét vonjuk be a törvény s ennek alapján kiadott üdvös rendeletek s szabályzatok pontos betartására, illetőleg az erre való közreműködésre.

Jól tudom, egy oly nagyszabású törvény, minő a mi iskolatörvényünk, nem hajtható végre rövid pár év alatt. Egy újabb nemzedéket kell teremteni; egy nemzedéket, mely belássa, hogy törvényünk az ő érdekeit szolgálja, s hogy végrehajtásánál segídeni, kinek-kinek hazafias szent kötelessége. De kérdem, mikor lesz ily nemzedékünk, ha nem ma fogunk már olyannak növeléséhez?!

Nincsen mit halasztanunk!

Ha 12 év egy nemzet életében nem is sok idő, de sok az egyén életében; mely körülmény erősen sarkal s ösztönöz, hogy hazai népnevelésügyünk fejlesztése érdekében semminemű áldozatoktól se riadjunk vissza.

Ha azt akarjuk, hogy hazánk anyagilag emelkedjék, tényleg nagy, erős s boldog legyen, nem szabad tétlenül a jövőbe nézni; meg kell az ahhoz szükséges alapot hova gyorsabban vetnünk s erősítenünk. Az alap pedig nem más, mint e haza minden gyermekének helyes és okszerű nevelés-tanításáról való gondoskodás, s e gondoskodásunknak eredményre vezetése.

A helyes nevelés-tanítás szüli bennünk az erényeket, az erkölcsöket, melyek nélkül „Róma ledűl s rabigába görbed“; előidézi bennünk az összetartás s hazánkhoz való ragaszkodás szent érzelmeit; elvezet a tudományok tágas mezőire, hol az ismeretek gyűjtésében ügyesség, munkásság, takarékoság és számtalan más jó tulajdonokhoz szoktatva létesíti mindazt, mi által test és lélekben gyarapodva, sokat sanyargatott hazánknak hasznohozó, derék polgárává lehetünk. — S mivel erősen hiszem, hogy mindazok, kik népnevelésünk emelésére hatályos befolyást gyakorolhatnak, egyszersmind meg vannak arról is győződve, hogy a népnevelés: közügyeink egyik legfontosabbika; — meg arról, hogy ha anyagilag gyarapodni kívánunk, ennek alapfeltételét, a szellemi művelődést ki kell terjesztenünk vallás- s nemzetiségi különbség nélkül e haza minden gyermekére; — hiszem azt is: hogy állam s felekezetek készséggel támogatandják a fontos missióval bíró „Népnevelési egyleteket“; hogy szívesen nyújtandják jobbjokat azok térhódítására hazai összes törvényhatóságaink; hogy buzgó igyekvés s szeretettel ápolandják azokat társadalmunk minden rendű s rangú, igaz s műveltlelkű honfiai s honleányai.

A népnevelés terén oly kötelességek megoldása vár reánk, melyeket elodázni nem szabad, melyektől magunkat távoltartani, súlyos bűn nélkül, nem lehet.

A „Népnevelési egyletek“ eszméje ma csak egy szikra még; de ha ez kellő élesztésre talál, már holnap megörvendeztethet bennünket nagyszerű vívmányokkal. S ép azért kérve kérem a minden jó és nemes ügyet szolgálni kész hazai sajtót is, hogy

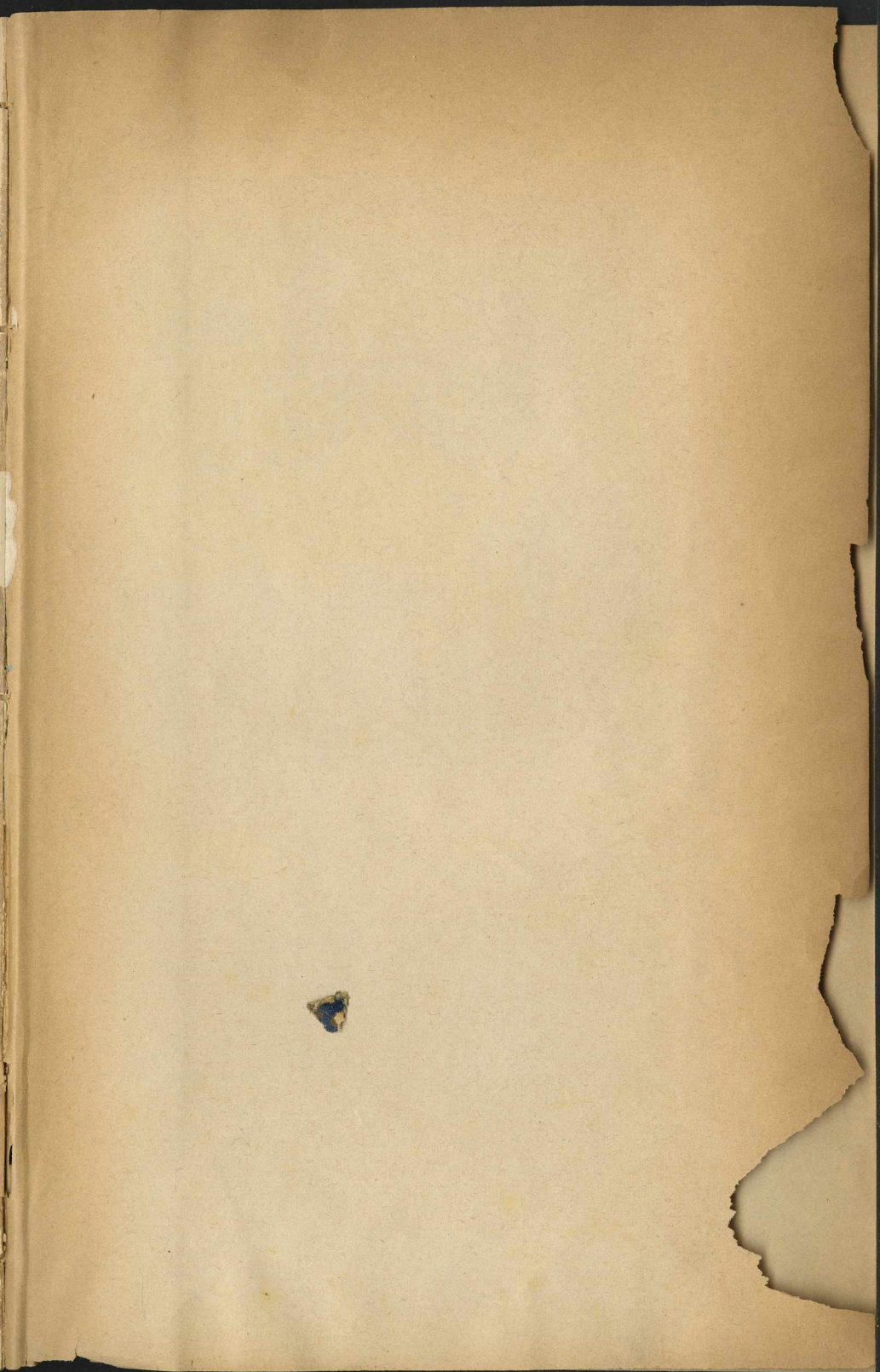
a felujítottam korszerű eszménél vesse latba nagy hatalmi állását s erejét. Nagybecsű figyelmére méltatva e tárgyat, egyengesse a „Népnevelési egyesületek“ útját; mutassa ki szinte azok idő- s czélszerűségét; népszerűsítse s terjeszsze azokat. Mert én részemről egész nyíltsággal hangoztatom, hogy ha saját magunkat megtisztelő szép s hálás dolgot cselekszünk azzal, hogy pd. egy Eötvös, Széchenyi s más nagyjainknak díszes ércszobrokat állítunk, — sokkal szebb, nemesebb s maradandóbb becsű dolgot cselekszünk azzal, ha azok dicső eszméit átültetjük hazánk minden egyesének szívébe, ha a bölcsőtől a sírig úgy vezetjük, tanítjuk e haza minden fiát, miként egy Eötvös, egy Széchenyi éreztek s gondolkodtak, — s miként legdrágább ereklye s hazai közkincként hátrahagyott műveikben nagy szellemök által folyton hozzánk szólnak.

„Tegyen mindegyikünk a mennyit tehet honáért, földieért! s ki becsületesebben, elszántabban járandja utolsó lehelletéig a hazafiság pályáját, az legyen győztes — diadalmas!“ mondta gr. Széchenyi István. Deák Ferencz pedig így szólt: „Korunkban csak azon nemzetnek van biztos politikai jövője, mely komolyan törekszik az általános műveltség színvonalára emelkedni s azon előre haladni.“

Éljen a haza!

D^e BALLAGI GEZA.

002

2012

